

Az 1995 előtt alkotott nemzeti szabványok sorsának rendezése

A szerző áttekinti az Magyar Szabványügyi Testület Szabványügyi Tanácsának határozata alapján megindult felülvizsgálat indokait, összefoglalja a szabványalkalmazóknak a felülvizsgálattal kapcsolatos észrevételeit, és felvázolja a rendezés menetét.

Az európai harmonizációs feladatok teljesítését követően az MSZT figyelme a Testület megalakulását megelőző időszakban keletkezett szabványállomány sorsának rendezése felé fordult. Ezek a szabványok még mindig jelentős hányadát képezik a nemzeti szabványállománynak, formailag azonban nehezen illeszthetők a rendszerbe, és sok esetben az elavult tartalom is megnehezíti az alkalmazásukat. Mindenképpen indokolt volt, hogy a Szabványügyi Tanács napirendre tűzze a korszerűsítés kérdését, megszabja az irányt a visszavonás menete vagy ahol indokolt: a megújítás, a felrészítés ügyében.

A szabványokat használó műszaki szakemberek nem fogadták egyöntetű lelkesedéssel a visszavonási szándékot, félve attól, hogy elvesznek a korábbi időszakban megalkotott műszaki értékek, és bizonyos területeken - egyéb előírások hiányában - új keletkezik a szabályozásban. Sok időbe és erőfeszítésbe telt, mire mindenki megértette és elfogadta e lépés szükségességét és fontosságát.

A Szabványügyi Tanács a 2003. február 25-i ülésén hozta meg az 5/2003. SZT határozatot: eszerint vissza kell vonni azokat a szabványokat, amelyek további fenntartása - formai, illetve tartalmi okok miatt - nemzeti szabványként nem lehetséges.

Érdemes számba venni, hogy miről van szó pontosan, milyen nehézségek merültek fel, és mik a lehetőségek a problémák orvoslására.

Miért szükséges felülvizsgálni az 1995 előtt keletkezett nemzeti szabványokat?

Az ügy előzménye, hogy a Magyar Szabványügyi Testület 2002. június 1-jétől a CENELEC, 2003. január 1-jétől a CEN teljes jogú tagja lett. A felvételhez szükség volt az európai szabványügyi szervezetek által előírt feltételek teljesítésére, köztük kiemelten az önkéntes szabványalkalmazás teljessé tételére és a nemzeti szabványok kötelező alkalmazását lehetővé tevő hazai jogszabályok hatályon kívül helyezésére. A CEN-, CENELEC-auditorok a felvételi feltételek vizsgálatának folyamatában, több ízben is kifogásolták a jogszabályokkal (miniszeri rendeletekkel) kötelezővé tett szabályok nagy számát, és sürgették ennek a helyzetnek a mielőbbi felszámolást.

A felvétel másik alapvető feltétele az európai szabványok legalább 80%-ának bevezetése volt, annak érdekében, hogy rövid időn belül el lehessen érni a tagoktól elvárható 100%-os bevezetettségi szintet. Ebben a tekintetben az MSZT meghaladva a felvételhez szükséges küszöböt, 2002 végéig megvalósította a teljes körű bevezetés követelményét.

A jelenleg 22 000-et meghaladó nemzeti szabványállomány vegyes képet mutat. Részét képezi az a mintegy 15 000 európai szabvány, amely az Európai Unió bármely tagországának szabványaival megegyezik, de a nemzeti szabványrendszer része jelenleg mintegy 6500 "tiszta magyar szabvány" is, ezek a nemzeti szabványosításról szóló törvény 1995. évi hatálybalépését és az MSZT megalakulását megelőzően keletkeztek.

Ezek a szabványok jórészt egy piaccgazdaságtól eltérő gazdaságirányítási rendszer nyomait viselik, tükrözik a jelenlegivel nem egyező iparszervezet követelményeit, valamint a szabványosítás alapfunkciójától eltérő és a szabványokat állami irányítási eszközként alkalmazó jogszabályi jelleg ismérveit. Ha kézbe veszünk néhány szabványt - és itt elsősorban nem az ötvenes évek hagyatékára gondolunk, bár ebből is van szép számmal -, a külső formai jegyek is rögtön mutatják, hogy ezek a szabványok elavultak. Mindjárt a szabvány első oldalán utalás található az állami szabványok hatályára, több olyan figyelmeztetést is látunk, hogy "a szabvány alkalmazása kötelező", és a szabvány egy ma már nem létező hatóságot is megjelöl, amelytől eltérési engedélyt, azaz felmentést kell kérni a szabvány alkalmazása alól. Ez önmagában is anakronizmus az önkéntes szabványalkalmazás korában.

Van több, mint ezer örökölt korábbi - különféle minisztériumok által kiadott - ágazati szabványunk is. Ha nem lenne önmagában is zavaró, hogy az időközi átalakulások

miatt a szabványokban megjelölt minisztériumok már nem léteznek, akkor sem maradnak a szabványokban olyan rendelkezések, amelyek azt a látszatot keltik, mint ha állami szervek készítenének nemzeti szabványokat. Ez ütközik a hatályos törvénnyel és a szabványosítás hazai és nemzetközi elvével.

Az ágazati szabványok részben speciális, ma már sokszor nem létező gyártmánycsaládokhoz kötődnek, szinte gyártási utasítás jelleggel. A mai korszerűbb termékválaszték megkérdőjelezi ezeknek a szabványoknak a használhatóságát.

Szép számmal vannak olyan szabványaink, amelyekben kísért a KGST szelleme. Ezek a szabványok a KGST-országok gyártási színvonalát, gyártmányválasztékát tükrözik. Nem időszerű, hogy a KGST megszűnését követően egy évtized múlva, szabványainkon erre a szervezetre utaló megjelölések legyenek, a szabványok pedig tartalmilag - az alkalmazás alapjaként - KGST-együtműködésekre vonatkozó különféle megállapodásokra hivatkozzanak.

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy a felsorolt ellentmondások pusztán olyan formai hibák, hiányosságok, amelyek nem befolyásolják a szabványok használhatóságát. Ez azonban nem így van, mert a végrehajtóként megnevezett, már nem létező intézményekre, az elavult, hatálytalan jogszabályokra, az időközben visszavont szabványokra való hivatkozások nehezítik a szabványok alkalmazását. A fejlődés részben meghaladja ezeket a szabványokat, fenntartásuk a szabványrendszer részeként - tisztelet a kivételnek - fölösleges és költséges, és ami a legfontosabb: módszertanilag is nehezen illeszthetők a CEN-, CENELEC-előírások rendszerébe.

A szabványokat felül kell vizsgálni: azokat, amelyek nem szükségesek, vissza kell vonni, a használható elemeket pedig meg kell tartani, meg kell menteni. Ennek érdekében, a rendteremtés szándékával hozta meg a Szabványügyi Tanács az eleinte vitatott határozatát.

Milyen észrevételek érkeztek a rendezés meghirdetésére?

A Magyar Szabványügyi Testület a Szabványügyi Tanács előbbieken hivatkozott határozatának megfelelően a Szabványügyi Közlöny 2003. márciusi számának mellékleteként közzétette a visszavonni tervezett nemzeti szabványok jegyzékét. Ezen kívül külön megkereste a hatósági ellenőrzéseket szabványok alapján végző szervezeteket, kérve annak közlését, hogy a jegyzékben szereplő szabványok közül melyeket tartanánk szükségesnek feladataik ellátásához, így visszavonás helyett korszerűsítésre.

Egyrészt a hatóságokhoz címzett felhívásokra, másrészt a Szabványügyi Közlönyben megjelent hirdeteményre a szabványalkalmazók élénken reagáltak, amelyeket visszavonás helyett korszerűsíteni látnak indokoltnak vagy arra is kitérnek, hogy a visszavonással egyidejűleg milyen további intézkedések lennének szükségesek.

Az észrevételek a következő főbb csoportokba sorolhatók:

- a Magyar Mérnöki Kamara javasolta a visszavonás határidejét legalább két évvel, 2005. május elsejéig meghosszabbítani, és ezen átmeneti időszakra az alternatív szabványválasztás lehetőségét továbbra is biztosítani. Az átmeneti időszak a Kamara szerint azért szükséges, hogy "a vonatkozó EN-szabványok magyar nyelvű változata elkészíthető legyen, továbbá a mérnökök az EN-szabványok alkalmazására önképzéssel és/vagy tanfolyamokon való részvétellel, továbbá alkalmas szoftverek beszerzésével felkészülhessenek". Ez az észrevétel egybevág azzal a korábbi kamarai állásfoglalással, miszerint az angol nyelven bevezetett európai szabványok hivatalos fordításának elkészültéig, ideiglenesen maradjanak hatályban az azonos tárgykörbe tartozó korábbi magyar szabványok. Az előző állásfoglaláshoz képest új elem az a kérés, hogy a korábbi szabványok egységesen még két évig maradjanak hatályban. Sajnos, a javaslat ebben a formában nem valósítható meg. A CEN, CENELEC belső szabályzata értelmében az európai szabványok bevezetésével egyidejűleg vissza kell vonni az azonos tárgyú, az európai szabványokkal ütköző hazai szabványokat. Itt egyáltalán nincs sem mérlegelési, sem halasztási lehetőség most sem, de különösen nem abban az időszakban, amikor Magyarország is teljes jogú tagként csatlakozik az Európai Unióhoz. A már említett meghirdetés tárgyát olyan 1995 előtti "tisztá" magyar szabványok

képezik, amelyek helyett - valószínűleg - visszavonás esetén sem készül azonos tárgyú európai szabvány, vagy ha igen, akkor a megfelelő notifikációs eljárási szabályok betartásával, a CEN, CENELEC szabályzatával egyező módon lehet az új szabványt megalkotni. A már bevezetett európai szabványokkal ellentétes hazai szabványok visszavonásán túl vagyunk, így nem lehet szó türelmi időről. Kértük, hogy a Kamara a tisztázás érdekében jelöljön ki szakértőket, ennek a kérésnek a Kamara eleget tett, az általa összeállított jegyzékek alapján a kamarai szakmai tagozatok képviselőinek bevonásával az érdemi munka megindult.

- Az akkreditált laboratóriumok részéről általánosnak tekinthető az az aggodalom, mely szerint azoknak a szabványoknak a visszavonása, amelyek akkreditálás alapját képezik, a laboratóriumok tevékenységét hátrányosan érinti. A hatályon kívül helyezendő szabványok helyett alkalmazható új eljárások vagy módszerek, vagy a visszavont szabványok további alkalmazása megkérdőjelezi az akkreditáltság fenntarthatóságát. A saját, nem szabványos vizsgálati módszerek alkalmazása a módszer újbóli validálását vonja maga után, ami idő- és költségigényes. A kidolgozott saját módszereket az MSZ-szabványokénál nehezebb, bizonyos esetekben lehetetlen elfogadtatni a megbízókkal, a hatóságokkal és más szervezetekkel. Ezek, a főként vizsgálati szabványokat érintő érvek méltányolandók, az MSZT a probléma megoldása érdekében a Nemzeti Akkreditáló Testülettel felvette a kapcsolatot. E szabványok visszavonása, illetve egyéb normákkal való helyettesítése csak tételes vizsgálat és kölcsönös egyeztetés alapján lehetséges, egy közösen elfogadott időpontban.
- Vannak olyan szakterületek, ahol a még érvényes jogszabályok, minősítési és tanúsítási rendszer elkerülhetlenné teszi a hazai szabványok használatát, ugyanis ezek szorosan összefüggenek a jogszabályok alkalmazásával (pl. bútorigar, faipar). Ezekben a területeken tételes elemzéssel kell eldönteni, mely szabványok, mely részének hatályban tartása szükséges.
- Érkeztek olyan észrevételek is, melyek szerint bizonyos vizsgálati módszereknek nincs nemzetközi vagy európai szabványban rögzített megfelelőjük, illetve arra is van példa, hogy magyar szabványok legalább olyan jók vagy jobbak, mint az MSZ ISO-, MSZ EN-, MSZ EN ISO-sorozatokban megjelent módszerek, amelyek nem helyettesítik teljeskörűen a jelenleg még érvényes MSZ-módszereket.

Ezeket az észrevételeket tételesen elemezni kell. Ha valósak, a magyar szabványosítás tekintélyét növelhetik.

A rendezés menete

Meglepő volt, hogy a Szabványügyi Közlöny mellékleteként megjelent hirdetményre a vártnál jóval több felszólalás érkezett. Mindez bizonyítja, hogy szakembereink a korszerű nemzetközi és európai szabványokkal együtt a magyar szabványokat is ismerik és használják. Különösen a vizsgálati módszereket tartalmazó szabványok esetében szembeűnő, hogy egyelőre hiányoznak az e szabványokat helyettesítő egyéb eljárások.

Tanulság az ügyben az is, hogy a negatív eladási tapasztalatok sem szolgálhatnak alapul annak felmérésére, hogy milyen mértékű a tényleges igény az egyes szabványokra. Az 1995 előtti szabványállomány túlnyomó része iránt ugyanis az utóbbi időben a Szabványboltban nem mutatkozott különösebben nagy kereslet. Előfordult, hogy e szabványokból több éven keresztül egyet sem vásároltak.

A nagyszámú észrevétel némileg megváltoztatta a rendezés menetét ahhoz képest, ahogy a Szabványügyi Tanács azt eredetileg megállapította.

Az eredeti visszavonási határidő 2003. május elseje lett volna. Hangsúlyoznunk kell, hogy a visszavonás eredetileg sem mind a 6500 szabványt érintette volna, hanem csak azokat, amelyek megtartására egyetlen javaslat sem érkezett.

A Szabványügyi Közlöny márciusi számának melléklete "A nemzeti szabványok tervezett visszavonása" címmel jelent meg. Úgy tűnt, a melléklet megjelenése félreértést okozott, azt a látszatot keltve, mintha május elsejével az MSZT

jegyzékben szereplő összes szabványt visszavonná. Ez több okból sem lehetséges, egyrészt a nemzeti szabványosítás legfőbb rendező elve: a konszenzus megteremtése nem teszi lehetővé, hogy olyan szabványokat vonjunk vissza, amelyekre vonatkozóan az érdekelt körök nem jutottak egyetértésre. Másrészt az MSZT eljárási rendjének megfelelően magáról a visszavonásról a Szabványügyi Tanácsnak konkrétan újabb határozatot kell hoznia az ugyancsak az eljárási rendnek megfelelően előterjesztett jegyzék alapján.

A határozat megjelenését követő rövid időn belül viszont látható volt, hogy a május elsejei határidő semmiképpen nem tartható, a szakmailag indokol számos észrevétel feldolgozása miatt. Ezt észelve, a Szabványügyi Tanács a visszavonás határidejét 6 hónappal meghosszabbítva, 2003. november elsejére változtatta, és az észrevételezési határidőt is 2003. május 31-re módosította.

A november elsejei visszavonási határidő kizárólag azokat a szabványokat érinti, amelyekre nem érkezett a visszavonási szándékot kifogásoló észrevétel. Minden észrevételt meg kell ugyanis vizsgálni. Az Ügyintéző Szervezet valamennyi észrevételt tevővel felvette a kapcsolatot, és az adott szakterületnek megfelelően kérte szakértők kijelölését az egyeztetések lefolytatására. A felkérést az érintett szervezetek örömmel fogadták, és a szakértőket kijelölték. Jelenleg folynak azok az egyeztetések, amelyeknek eredményeképpen az illetékes szabványosító műszaki bizottság véleményének figyelembevételével fog eldőlni, hogy a felszólalással érintett szabványokat milyen határidővel és milyen pénzeszközökből lehet korszerűsíteni, vagy ha valóban indokolt, mikor lehet őket visszavonni. A célba vett szabványállománynak csaknem fele az első körben visszavonhatóvá válik. Ezekre ugyanis vagy nem érkezett észrevétel, vagy elérhető közelségbe került a megegyezés.

A nemzeti szabványállomány korszerűsítése mindenkor aktuális, folyamatos tevékenység, a felülvizsgálati kötelezettséget az eljárási szabályok tartalmazzák. Az ügy azért váltott ki napjainkban olyan nagy visszhangot, mert az MSZT - túljutva az európai csatlakozáson és az európai szabványok bevezetésén - egyszerre vette célba a múlt örökségét képező szabványok jövőjének tisztázását, e saját eszközökkel kívánva segíteni a piacgazdaság hatékony működését.

A szabványosítással foglalkozó szakemberek számára egyértelmű, hogy a felülvizsgálat nem járhat értékek elvesztésével, és nem mehet végbe egyetértés hiányában.

Bízunk abban, hogy a magyar szabványosítás, amely a csatlakozni kívánó országok közül modellértékű szervezeti, intézményi és jogszabályi keretek kidolgozásával elnyerte az európai tagságot, ezt a feladatot is sikerrel megoldja.

Dr. Bíró Béla
főosztályvezető
Magyar Szabványügyi Testület